

Universiteit
Leiden
The Netherlands

'Om de kwaliteit van het geld'. Het toezicht op de muntproductie in de Republiek en de voorziening van kleingeld in Holland en West-Friesland in de 18de eeuw

Scheffers, A.A.J.

Citation

Scheffers, A. A. J. (2013, April 18). *'Om de kwaliteit van het geld'. Het toezicht op de muntproductie in de Republiek en de voorziening van kleingeld in Holland en West-Friesland in de 18de eeuw*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/20829>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/20829>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/20829> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Scheffers, Albert Antoine Jacques

Title: Om de kwaliteit van het geld. Het toezicht op de muntproductie in de Republiek en de voorziening van kleingeld in Holland en West-Friesland in de achttiende eeuw

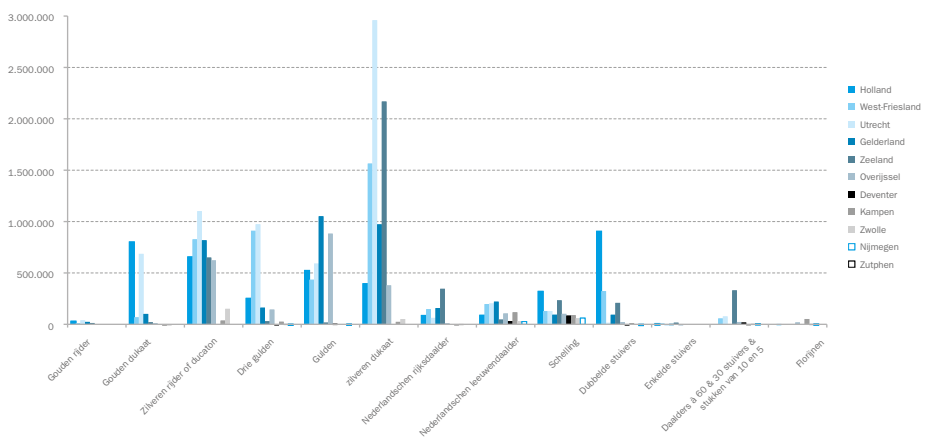
Issue Date: 2013-04-18

03 De omvang van de muntproductie tijdens de Republiek

Voor de omvang van de muntproductie tijdens de Republiek is het werk van mr. L.W.A. Besier, referendaris-adviseur van het Munt-College te Utrecht, lange tijd de enige gepubliceerde bron geweest.³⁷² Met zijn in 1890 verschenen *Muntmeesters en hun muntslag* maakt hij voor het eerst een berekening van de omvang van de muntslag per Munthuis beschikbaar voor een ruim publiek.³⁷³ Besier baseert zich voor zijn gegevens op de toen nog tot het archief van 's Rijks Munt behorende registers van het College van raden en generaalseesters van de Munten.³⁷⁴ Op basis van de in dit archief gevonden akten van muntbusopening geeft hij gedetailleerde oplagecijfers van de denominaties die in de diverse provinciale en stedelijke Munthuizen van de Republiek der Verenigde Nederlanden zijn geproduceerd. De cijfers die Besier levert zijn echter niet geheel correct. In de akten van opening van de muntbussen staat de omvang van de productie vermeld in marken werks en marken fijn.³⁷⁵ Besier gebruikt deze getallen om het aantal per muntbusperiode geproduceerde stuks te berekenen. Hij gaat daarbij uit van het officiële volle of wettelijke gewicht van elk stuk, het gewicht dat in de Muntordonnanties vermeld staat, in plaats van het in de praktijk gebruikte gewicht. De Muntmeesters proberen hun leveranties zo veel mogelijk te laten produceren 'op uiterste remedie'. De remedie is het toegestane verschil in zowel gewicht als gehalte ten opzichte van het wettelijk voorgeschrevene. Die verschillen zijn per muntstuk niet aanzienlijk, maar bij grotere aantallen nieuw geproduceerde exemplaren telt het totaal van die kleine afwijkingen wel op tot een aanzienlijke hoeveelheid. Alles wat de Muntmeester kan besparen op zijn productie, komt ten goede aan zijn eigen rekening. Hier moet dus gesteld worden dat de door Besier gepubliceerde getallen lager zijn dan de werkelijk geproduceerde aantallen. Het in 1998 verschenen proefschrift van Menno Polak biedt een nieuwe visie op de muntproductie in de Republiek.³⁷⁶ Enerzijds geeft Polak een aanvulling op Besier. Hij baseert zich ook op akten van muntbusopening die zich buiten het door Besier bekeken archief bevinden maar geeft veel meer detailinformatie over de diverse muntstukken. Bovendien biedt Polak een grote hoeveelheid cijfers, onder meer decimale aantallen tot drie (!) achter de komma nauwkeurig van de gebruikte marken onzuiver en zuiver muntmetaal, van de sleischat en van de boetes geheven op de overschrijding van de maximale tolerantie op zowel het gewicht als het gehalte. Polak geeft een overzicht van de munttypen geslagen in de Republiek, knappe berekeningen van de (theoretische) winst voor de Muntmeester per munttype, overzichten van de productie van de muntstukken in de verschillende

Munthuizen en tenslotte de inhoud van de muntbussen. Anderzijds is Polak beperkter dan Besier, omdat hij zich concentreert op de periode 1606-1795 en zich alleen richt op de gouden en zilveren munten, terwijl Besier productiegegevens over de periode 1574-1813 geeft en daar waar mogelijk ook het kopergeld meeneemt.³⁷⁷

Veel minder bekend zijn de door inspecteur en essayeur-generaal W.A.A. Poelman in 1805 en 1809 opgestelde overzichten van de geproduceerde gouden en zilveren munten.³⁷⁸ Poelman waagt zich ook aan een berekening van het aantal muntstukken en gaat daarbij evenals Besier uit van het wettelijke gewicht. Deze berekeningen worden in deze studie buiten beschouwing gelaten.³⁷⁹ Voor onderstaande grafiek wordt slechts gekeken naar het aandeel dat de diverse Munthuizen in de productie van de diverse denominaties in de periode 1641-1808 hebben gehad. Duidelijk komt hier naar voren dat de Munthuizen van Holland en Utrecht veruit de meeste gouden dukaten hebben geslagen, dat de Zeeuwse Munt procentueel gezien het hoogste scoort in de productie van zilveren dukaten en het grootste aandeel heeft gehad in die van de Nederlandse rijksdaalder. Opvallend is tevens het hoge percentage in de productie van dubbele stuivers van de Hollandse Munt en die van de stedelijke Munt van Kampen in de productie van florijnen.³⁸⁰

Grafiek 8. Aandeel in de productie van de verschillende denominaties 1641-1808, op basis van de overzichten van W.A.A. Poelman

372 In 1851 de rechtsopvolger van het in 1814 herstelde College van raden en generaalseesters van de munten, dat tot en met 1901 de controle op de productie en circulatie van munten en van goud en zilver uitvoerde.

373 Besier, *De Muntmeesters en hun muntslag*.

374 Dit archief wordt sinds het einde van de jaren twintig van de vorige eeuw onder naam Generaliteits Muntkamer bewaard in het Nationaal Archief te Den Haag onder inventarisnummer 1.01.44.

375 Met marken werks wordt bedoeld de hoeveelheid metaal die in legering verwerkt is. Met marken fijn wordt de hoeveelheid metaal in meest pure vorm bedoeld.

376 Polak, M. *Historiografie*.

377 Deze kwalificatie van Polak betreft alleen het cijfermatig deel van zijn proefschrift. In zijn tekstdeel geeft hij na een historiografisch overzicht van het Nederlandse muntwezen zijn visie op de monetaire geschiedenis van de Republiek. Aangezien ik op basis van het voor deze studie verrichte onderzoek geen afwijkende visie kan presenteren, verwijs ik hiervoor gaarne naar genoemde – nog veel te weinig gebruikte – studie.

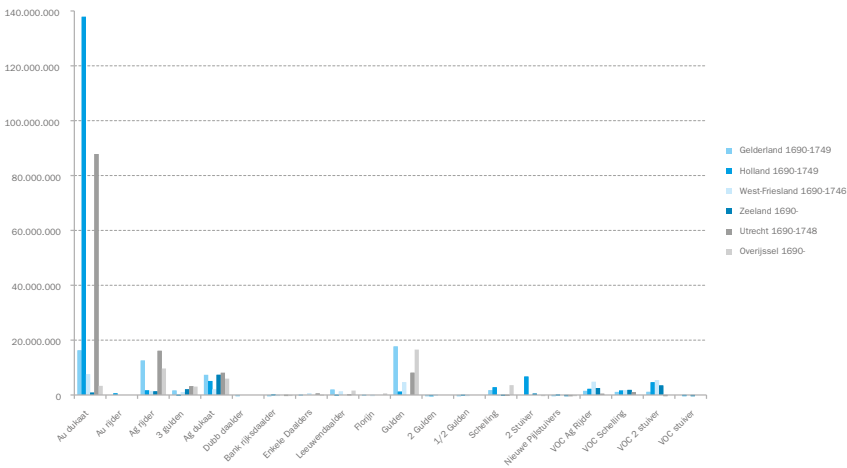
378 Een overzicht tot en met 1804 is te vinden in de collectie Goldberg (NA 2.21.006.51-56), een tweede tot en met 1808 in het Archief van de Nationale Rekening 1802-1809 (NA 2.01.07-273). Deze laatste komt ook in gedrukte vorm voor.

379 De door Besier en Poelman gebruikte eenheden voor berekening zijn te vinden in hoofdstuk 21 Specificaties van de munten in het deel Bronnen van deze studie onder het kopje 'in 't mark Troisch volle voet stukken'.

380 De cijfermatige verantwoording van dit diagram wordt geboden in hoofdstuk 1 in het deel Bronnen van deze publicatie.

Voor de achttiende eeuw zijn echter veel meer gedetailleerde opgaven van de muntproductie beschikbaar. Essayeur-generaal Marcellus Emants heeft twee maal een *Korte memorie van alle so goude als silvere specien in de Verenigde Neederlanden gemunt* opgesteld. De eerste gaat over de jaren 1690 tot en met 1749, de tweede over 1749 tot en met 1781.³⁸¹

Emants drukt in zijn eerste opstelling de door hem berekende productie alleen uit in guldens. Wanneer deze cijfers in een staafdiagram worden geplaatst, valt direct op dat de gouden dukaat het grootste aandeel heeft in de waarde van de totale productie. Deze ‘uitschieter’ van de gouden dukaat in dit overzicht is logisch omdat deze munt, bestemd voor internationale handel, niet alleen een hoge waarde in guldens heeft, maar in deze periode ook veelvuldig is aangemunt. Verder valt op dat van de gouden dukaat in deze periode verreweg het grootste aantal in de Munten van Holland (Dordrecht) en Utrecht is geproduceerd. Tenslotte dient te worden vermeld dat Emants in dit overzicht bij de gouden ridders van het type 1749 slechts de Hollandse productie opvoert. De andere Munten zijn volgens zijn informatie waarschijnlijk nog niet begonnen met de productie van deze vernieuwde denominatie.

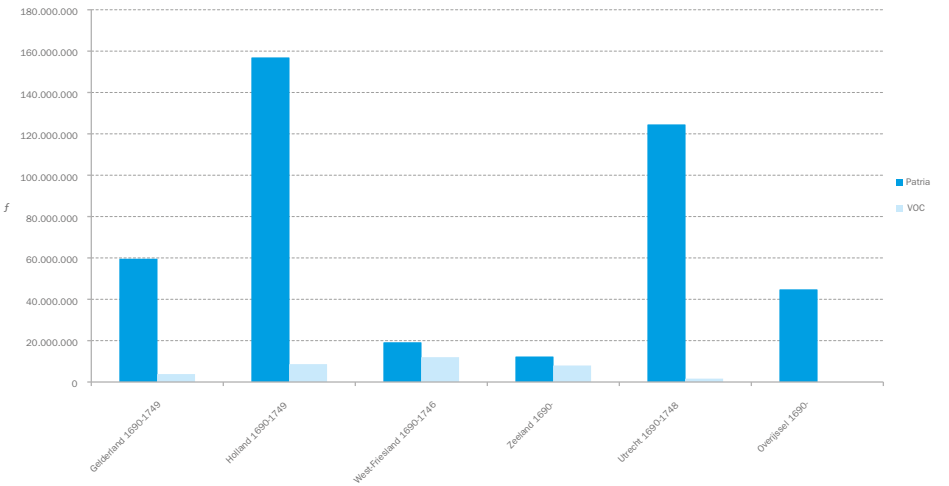

Grafiek 9. Productieoverzicht 1690-1749 per denominatie in guldens opgesteld door essayeur-generaal M. Emants

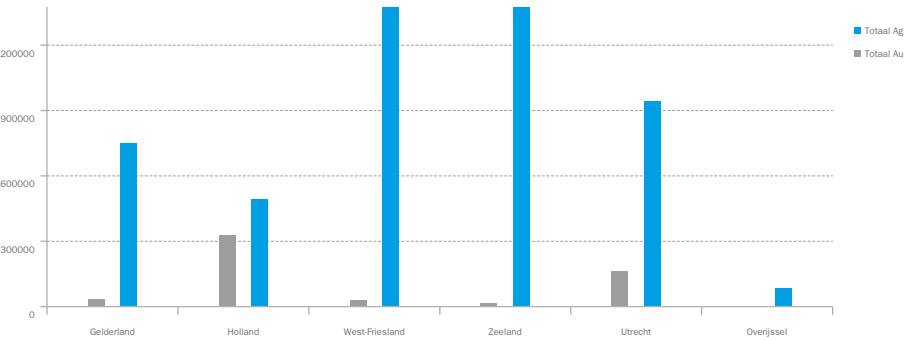
Het overzicht van Emants over de jaren 1690 tot en met 1749 biedt tevens de gelegenheid om de verdeling van de productie van de verschillende Munthuizen voor Nederland (Patria) en voor de VOC in genoemde periode duidelijk te maken. Hier moet echter wel bij worden opgemerkt dat de

³⁸¹ NA 1.04.44-60. *Korte memorie van alle so goude als silvere specien in de Verenigde Neederlanden gemunt, seedert den jaare 1690 tot den jaare 1749.* NA 1.01.44-59 *Korte memorie van alle so goude als silvere specien in de Verenigde Neederlanden gemunt, seedert den jaare 1749 tot den jaare 1781.* Een verkorte versie van deze memories wordt gegeven in hoofdstuk 2 van het deel Bronnen van deze publicatie.

gouden munten en het grote zilvergeld vanwege hun hoge waarde in guldens vanzelfsprekend het grootste deel van de staven in dit diagram vertegenwoordigen en dat de meeste van deze muntstukken gemaakt zijn in opdracht van tot nu toe onbekende handelaren en bestemd voor uitvoer, in plaats van voor de binnenlandse circulatie.

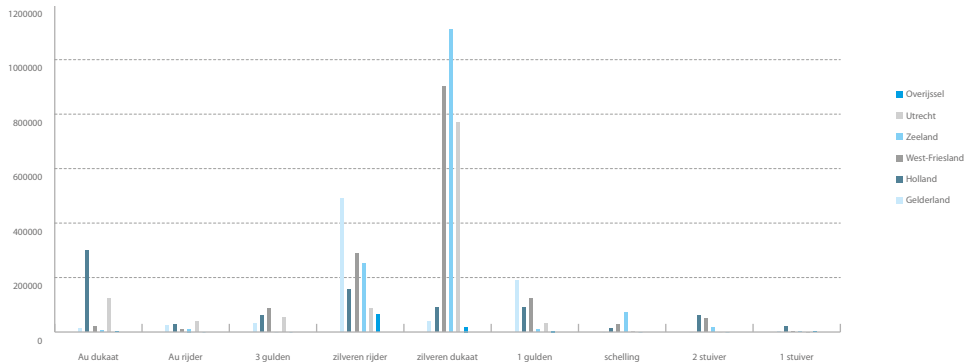

Grafiek 10. Productieoverzicht 1690-1749 per Munthuis in guldens voor de Republiek en voor export naar de Oost opgesteld door essayeur-generaal M. Emants

Grafiek 11. Productie van de Nederlandse Munthuizen 1749-1781 in marken goud en zilver op basis van het tweede overzicht van M. Emants.

Emants’ tweede overzicht van de geproduceerde munten, ditmaal over de periode 1749-1781 is opgesteld in zowel marken als in guldens. De Westfriese Munt blijkt in deze periode de omvangrijkste productie te hebben, op de voet gevolgd door die van Zeeland. Tenminste als uitgegaan wordt van het aantal verwerkte marken goud en zilver. Vanwege het grote aantal gouden dukaten wint de Hollandse Munt te Dordrecht nog steeds wanneer de productie wordt uitgedrukt in guldens, met de Munt van Utrecht op afstand op de tweede plaats.

Grafiek 12. Productie van de Nederlandse Munthuizen 1749-1781 per denominatie in marken op basis van het tweede overzicht van M. Emants.

Emants heeft berekend dat in de Gelderse Munt te Harderwijk van 1749 tot en met 1776 voor *f* 29.432.273:15: 8 aan muntstukken is geproduceerd en dat de gewestelijke schatkist daarover *f* 57.331: 2:25 1/2 aan heerlijk recht of sleischat moet hebben ontvangen. De Hollandse Munt te Dordrecht heeft in de periode 1749 tot en met 1781 voor *f* 130.363.115:11: - geproduceerd. De Rekenkamer moet over deze productie *f* 128.330:18:20 1/2 aan sleischat hebben ontvangen. De Westfriese Munt heeft van 1749 tot en met 1781 voor *f* 42.586.242: 5: - geproduceerd. Als de drie Westfriese steden sleischat hadden geïnd dan hadden zij daarover *f* 103.500:15:14 ontvangen. Maar aangezien Hoorn, Enkhuizen en Medemblik met hun Muntmeester in deze periode een contract hebben waarin wordt vastgelegd dat de Muntmeester hun, in plaats van sleischat af te dragen een vaste jaarlijkse som betaalt, hebben de steden dit bedrag niet ontvangen.³⁸² De Zeeuwse Muntmeesters hebben in de periode 1749 tot en met 1781 voor *f* 36.723.765:15: - aan nieuwe munten geproduceerd en daarover *f* 121.425:13: 2 sleischat moeten betalen aan de provinciale schatkist. Hun Utrechtse collegae hebben in genoemde periode voor

f 79.437.283: 3: - geproduceerd. Over deze productie bedraagt de sleischat *f* 97.301:12:32. De Muntmeesters van Overijssel tenslotte hebben in de periode 1749 tot en met 1766 voor *f* 2.137.924:14: 8 aan nieuwe munten geslagen. De sleischat over deze productie bedraagt *f* 12.420: -. Zowel in marken als in guldens uitgedrukt is de Hollandse Munt te Dordrecht in de jaren 1749 tot en met 1781 verreweg de grootste producent. De Utrechtse Munt is een goede tweede, gevolgd door Westfriese Munt en Zeeland. Dat de Overijsselse Munt in dit overzicht als minst producerende uit de bus komt, heeft te maken met het feit dat het bedrijf volgens Emants in genoemde periode na 1766 niet actief is geweest. Hier is de essayeur-generaal echter abuis. In een van zijn losse aantekeningen meldt hijzelf dat de Overijsselse Muntmeester Wonnemans in mei 1763 is aangesteld, in juni 1766 ten overstaan van de heren Van Slingelandt, Ten Hove en Bentinck zijn eerste en tevens laatste muntbus heeft verantwoord en wat hij daarna nog tot en met oktober 1769 heeft geproduceerd (zie kadertekst 11).³⁸³

Kadertekst 11

Periode	Denominatie	Aantal mark
Mei, juni en juli 1766	enkele stuiver	170
November, december 1766 en januari 1767	enkele stuiver	23
Mei, juni, juli 1767	zilveren dukaat	73
	enkele stuiver	34
Augustus, september en oktober 1767	zilveren dukaat	3.431
Februari, maart en april 1769	enkele stuiver	66
Mei, juni, juli 1769	zilveren dukaat	1.282
Augustus, september en oktober 1769	enkele stuiver	179

Fritschy heeft laten zien dat agent van Financiën, Alexander Gogel, in zijn advies aan het Uitvoerend Bewind van april 1799 ook een overzicht van de productie van de verschillende Nederlandse Munthuizen over de jaren 1786 tot en met 1797 levert.³⁸⁴ Gogel meldt dat hij zich voor dit advies, waarin hij tevens oproept tot het terugbrengen van het aantal Munthuizen tot één, en wel in Amsterdam, onder andere heeft laten bijstaan door ‘den kundige medailleur en voormaalg Muntmeester [van Utrecht] Johan George Holtzheij’.³⁸⁵ Dat hij de productiecijfers waarschijnlijk van essayeur-generaal Beekman heeft gekregen, vermeldt hij niet.³⁸⁶

³⁸² In een in voorbereiding zijnde studie over de Westfriese Munt zal dieper worden ingegaan op de betekenis van de afspraken van de Westfriese steden met hun Muntmeesters. Het is onder andere de bedoeling dan duidelijk te maken of de drie Westfriese steden er verstandig aan hebben gedaan deze van de Generaliteitsvoorschriften afwijkende afspraken met de Muntmeester te maken of juist niet.

³⁸³ NA 1.01.44-60 I. Emants besluit deze notitie met de melding dat Muntmeester Wonnemans volgens zijn eigen opgaven nog dient te verantwoorden 4.786 mark aan zilveren dukaten en 472 mark aan enkele stuivers. In zijn muntbus moeten nog 598 zilveren dukaten en 118 enkele stuivers zitten, samen een bedrag van *f* 1.500:18: 0. Uit het archief van de Generaliteits Muntkamer, maar ook uit het onderzoek van Polak blijkt niet dat deze tweede muntbus van Wonnemans ooit is verantwoord.

³⁸⁴ Fritschy, *De patriotten en de financiën van de Bataafse Republiek* 218-220.

³⁸⁵ NA 2.21.005.39-13. Het archief Gogel bevat een zestal brieven van Holtzheij aan Gogel. Zijn aanhef is steeds ‘medeburger en neef’. De familiërelatie loopt zeer waarschijnlijk via de moeder van Gogel. Vriendelijke mededeling drs. J. Postma.

³⁸⁶ NA 2.01.21-49 fol. 123-169. Memorie I.A.J. Gogel aan het Uitvoerend Bewind d.d. 11 april 1799.

Ook uit deze cijfers blijkt dat in deze periode de Utrechtse Munt verreweg de grootste hoeveel goud heeft vermunt in gouden dukaten en dat de Hollandse Munt te Dordrecht weliswaar op de tweede plaats komt, maar met een hoeveelheid die ruim vijf keer zo klein is. De Gelderse Munt in Harderwijk bezet met een hoeveelheid goud die ruim vijftig keer zo klein is als die te Utrecht is vermunt een derde plaats. De Westfriese Munt en de Munt te Kampen hebben in deze periode in het geheel geen goud vermunt. De Westfriese Munt heeft de grootste hoeveelheid zilveren munten geslagen. De Utrechtse Munt volgt op afstand, terwijl de Hollandse en de Zeeuwse Munt respectievelijk slechts de helft van het Westfriese quotum en nog iets minder aan zilver aanmunten.

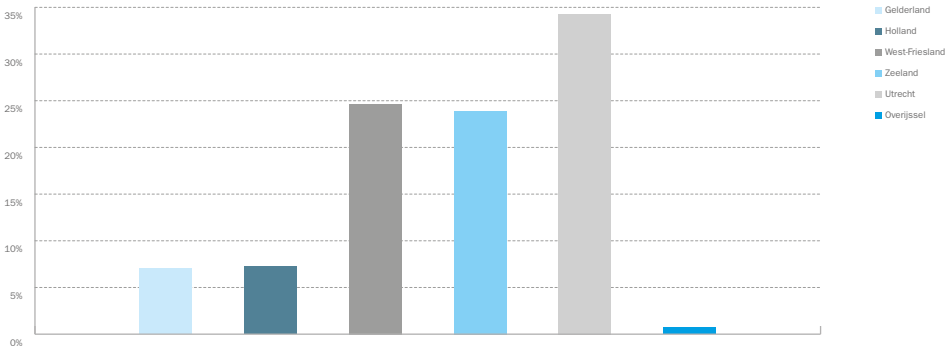
Kadertekst 12

Overzicht van de muntproductie 1786-1798 uit de memorie van I.A.J. Gogel aan het Uitvoerend Bewind d.d. 11 april 1799³⁸⁷

	Au dukaat	Ag rijder	3 gulden	1 gulden	Ag dukaat	schelling	2 stuiver	Totaal goud	Totaal zilver
	mark	mark	mark	mark	mark	mark	mark	mark	mark
Utrecht	57.808	36.117	415.365	82.107	373.506	54	5.940	57.808	913.089
Holland	10.736	29.529	171.947	300.610			59.224	10.736	561.310
West-Friesland		64.065	772.350	94.295	195.273		21.392	0	1.147.375
Zeeland		62.254	3.996	7.346	433.364	26.918	160	0	534.038
Gelder-land	1.153	18.898	23.234	35.791	576		5.341	1.153	83.840
Campen				26.504	5.766			0	32.270

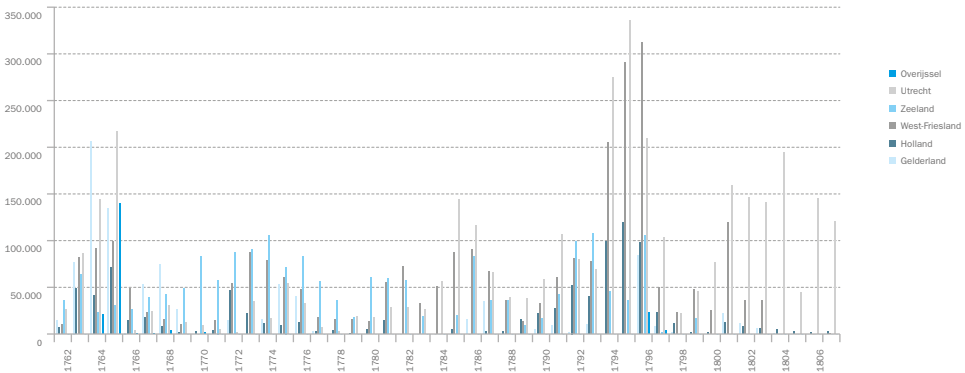
Het meest geschikt om de omvang van de productie per Munthuis te bepalen zijn de opgaven van de geproduceerde speciën, opgesteld op basis van de verordening van de Staten-Generaal van 3 november 1760. De Staten-Generaal verplichten de Muntmeester met deze resolutie elke drie maanden aan raden en generaalseesters op te geven welke speciën door hen zijn geslagen en in welke hoeveelheden. Deze opgaven worden vervolgens door raden en generaalseesters in een verzamelstaat doorgegeven aan de Staten-Generaal. In de berichten van de Muntmeesters ontbreken de cijfers over de productie van de gouden rijder, die in de periode 1760-1764 vervaardigd. Wat hiervan de reden is, wordt uit het onderzochte materiaal niet duidelijk. Uit het diagram, dat is vervaardigd op basis van de voorlopige resultaten van een bewerking van deze rapporten, valt af te leiden dat de Utrechtse Munt in de periode 1761 tot en met 1806 een veel groter aandeel in de productie heeft gehad dan de Munt van het rijkste gewest van de Republiek Holland. Naar de reden van dit grote aandeel voor de Munt van Utrecht kan zonder verder onderzoek slechts worden gegist. De Westfriese en Zeeuwse Munt komen qua aandeel in de productie in deze periode nog het dichtst

bij de Utrechtse Munt. Het geringe aandeel in muntproductie van de Overijsselse Munt te Kampen in deze periode is te wijten aan de sluiting in de jaren 1766 tot 1795. Doordat de opgaven zijn gedaan in marken Trois zijn de productievolumes van de diverse Munthuizen beter met elkaar te vergelijken dan in de hiervoor genoemde overzichten van Emants, Poelman en Besier. Doordat de opgaven steeds drie maanden betreffen kan zelfs naar eventuele seizoensinvloeden worden gezocht³⁸⁸

Grafiek 13. Aandeel in de totale muntproductie van de Republiek per Munthuis 1760-1806 op basis van de driemaandelijkse opgaven aan raden en generaalseesters van de Munten.

Dezelfde gegevens per jaar uitgesplitst geven het volgende beeld:

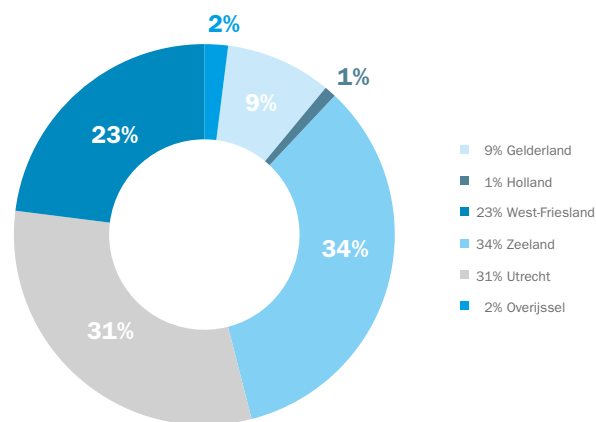
Grafiek 14. Aandeel in de productie 1760-1806 per jaar per Munthuis op basis van de driemaandelijkse opgaven aan raden en generaalseesters van de Munten.

³⁸⁷ NA 2.01.21-49 fol. 168-169. Bijlage bij memorie I.A.J. Gogel aan het Uitvoerend Bewind met concept missive aan de Eerste Kamer d.d. 11 april 1799.

³⁸⁸ De driemaandelijkse rapportages zijn inmiddels door de auteur dezes bewerkt en zullen binnenkort worden gepubliceerd. Een samenvatting wordt gegeven in hoofdstuk 3 in het deel Bronnen van deze publicatie.

Uit grafiek 14 wordt duidelijk dat de door Van Gelder geconstateerde neergang van de Westfriesse Munt in de jaren negentig van de achttiende eeuw duidelijk nog niet aan de orde is. In 1800 scoort de Westfriesse Munt nog een overtuigende tweede plaats in omvang van aanmuntning, ook al is die omvang aanzienlijk lager dan net voor het midden van de jaren negentig van de eeuw ervoor. Het door Van Gelder en anderen genoemde overwicht van de Utrechtse Munt ten opzichte van alle andere Munthuizen is er inderdaad vanaf het midden van de jaren negentig van de achttiende eeuw, maar van wegvallen van de productie bij de andere Munthuizen is pas sprake aan het einde van die eeuw.³⁸⁹

Wanneer nu op basis van deze gegevens specifiek gekeken wordt naar de zilveren dukaat, waarvan eerder is gesteld dat de Zeeuwse exemplaren in de tweede helft van de achttiende eeuw een bijzondere plaats innemen, dan wordt duidelijk dat het aandeel van de in Zeeland geslagen exemplaren in de periode 1761-1799 met 34 procent – om precies te zijn 33,8 procent – inderdaad relatief hoog is ten opzichte van de productie van deze denominatie in de andere Munten. De productie van zilveren dukaten te Utrecht evenaart bijna die van Zeeland. De Westfriesse Munt staat voor deze periode met de productie van de zilveren dukaat op de derde plaats.

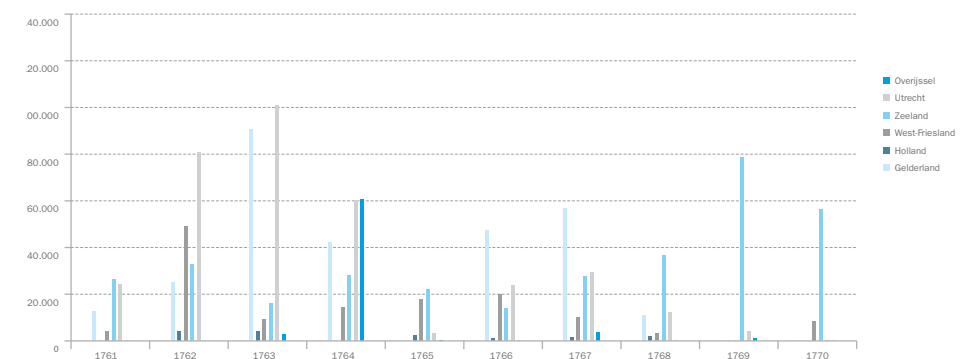
Grafiek 15. Aandeel van de verschillende Munthuizen in de productie van de zilveren dukaat 1761-1799, op basis van de driemaandelijkse opgaven aan raden en generaalseesters van de Munten.

Om het aandeel in de totale productie van deze ene denominatie in genoemde periode beter te kunnen inschatten, moet wel worden opgemerkt dat de in Zeeland geslagen zilveren dukaten door

³⁸⁹ Van Gelder, *De Nederlandse munten*, 172.

hun hogere koers in de binnenlandse circulatie blijven. De exemplaren uit de andere Munthuizen zijn bestemd voor uitvoer naar het buitenland.³⁹⁰

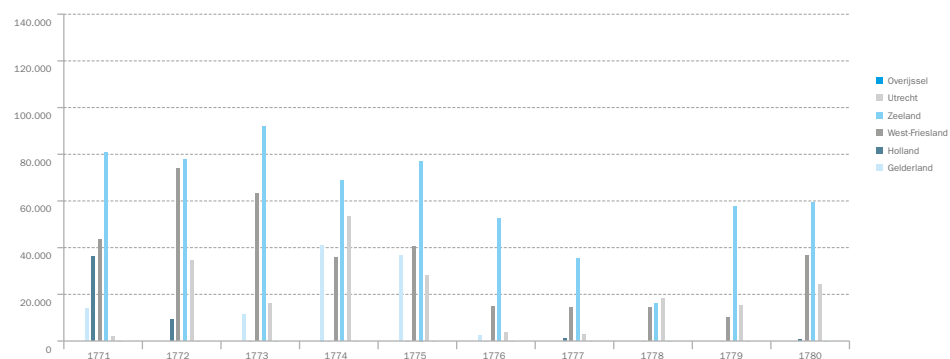
In de onderstaande vijf diagrammen wordt de productie van de zilveren dukaat in de diverse Munthuizen in de periode 1761 tot en met 1800 nog eens getoond, maar dan per tien jaar. Dit om te laten zien dat fijnmaziger onderzoek naar de omvang van de productie van de diverse Munthuizen meer inzicht geeft in de overeenkomsten en verschillen tussen die huizen in de diverse perioden. De gegevens waarop deze overzichten zijn gebaseerd, zijn ontleend aan de al genoemde driemaandelijkse rapportages van raden en generaalseesters van de Munten aan de Staten-Generaal.

Grafiek 16. Productie van de zilveren dukaat 1761-1770 per Munthuis per jaar, op basis van de driemaandelijkse opgaven aan raden en generaalseesters van de Munten.

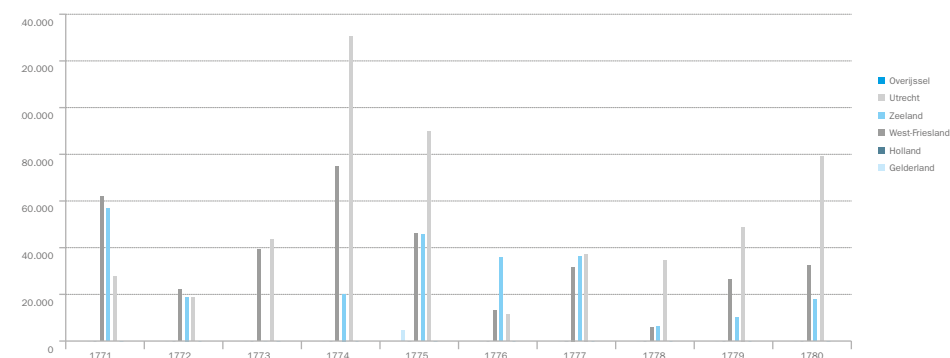
In de periode 1761-1770 is de grote productie van zilveren dukaten aan de Munt van Gelderland in de jaren 1763 tot en met 1768 opvallend. Zij verdient, met de productie op de Munt van Overijssel rond 1764, zeker nader onderzoek! Een eerste verklaring van deze schommelingen zou kunnen zijn dat de Overijsselse Muntmeester gunstiger voorwaarden weet te bieden dan zijn collegae en daardoor succesvol is in het verkrijgen van opdrachten tot aanmuntning. Andere verklaringen kunnen alleen worden verkregen wanneer ook informatie over de verschillende opdrachten wordt gevonden.

³⁹⁰ De begrenzing in tijd in dit diagram, tot 1799, heeft te maken met de sluiting van de Provinciale Munt van Zeeland in 1799.

Grafiek 17. Productie van de zilveren dukaat 1771-1780 per Munthuis per jaar, op basis van de driemaandelijke opgaven aan raden en generaalseesters van de Munten.

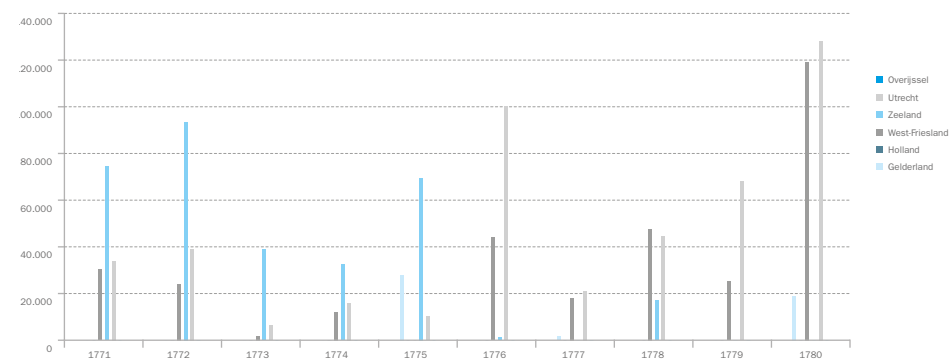
In de periode 1771-1780 wint de productie van zilveren dukaten aan de Munt van Zeeland, maar is zeker die van de Munt van West-Friesland en die van Utrecht niet onbelangrijk.

Grafiek 18. Productie van de zilveren dukaat 1781-1790 per Munthuis per jaar, op basis van de driemaandelijke opgaven aan raden en generaalseesters van de Munten.

In de jaren tachtig van de achttiende eeuw voert Utrecht in de productie van de zilveren dukaten duidelijk de boventoon en is de productie van deze denominatie op de Munt van West-Friesland al regelmatig groter dan op die van Zeeland.

Na een korte opleving van de productie van de zilveren dukaat in de laatste jaren voor de sluiting van de Munt van Zeeland in 1799, neemt die van Utrecht de positie van grootste producent over. Uit bovenstaande reeks diagrammen is de steeds verder afnemende spreiding van de productie over de diverse Munthuizen duidelijk zichtbaar. Munthuizen gaan zich kennelijk steeds meer

Grafiek 19. Productie van de zilveren dukaat 1791-1800 per Munthuis per jaar, op basis van de driemaandelijke opgaven aan raden en generaalseesters van de Munten.

concentreren op de productie van bepaalde muntsoorten. Dat met een dergelijke specialisatie tegelijk besparing in de algemene kosten kan worden bereikt, mag duidelijk zijn.

De voor het bovenstaande gebruikte driemaandelijke staten bieden ook nog inzicht in de productie van de halve, kwart en achtste zilveren dukaat, de drie, een, halve en kwart gulden, de schelling voor de Oost-Indische Compagnie en de dubbele en enkele stuiver. Deze gegevens zullen later elders worden gepresenteerd.

Productieaantallen van de koperen duit worden in bovengenoemde bronnen bijna niet genoemd.

Dit heeft te maken met het feit dat de Muntmeesters over deze productie geen sleischat hoeven te betalen en deze dus bij de opening van de muntbus ook niet hoeven te verantwoorden.

In hoofdstuk acht van dit deel van deze publicatie wordt een aantal productiecijfers van koperen duiten uit de zestiende en zeventiende eeuw genoemd. Die uit de achttiende eeuw komen aan bod in de hoofdstukken negen e.v.

Dit hoofdstuk toont aan dat over de omvang van de muntproductie veel meer gegevens beschikbaar zijn dan de twee meest bekende publicaties bieden. De werken van Besier en Polak wijken in detail dusdanig van elkaar af en beide ook nog eens van de voor het laatste deel van dit hoofdstuk gehanteerde bron, dat een nieuwe overkoepelende studie te rechtvaardigen is.